

JACQUO SILVERTANT

CAESTERT

DE GENESE VAN HET GANGENSTELSEL

CAESTERT

DE GENESE VAN HET GANGENSTELSEL

Bijdragen tot de onderaardse geschiedenis van de
Sint Pietersberg

DOOR

drs JACQUO SILVERTANT

MET VELDWERKGEGEVENS VAN

mr ERIK RUTTEN

EN BIJDRAGEN VAN

SABRY AMROUSSI - mr ED DE GROOD

PATRICK VALK - ED STEVENHAGEN

MAASTRICHT

1999

ISBN 90-805212-1-3

© 1999 J.Silvertant, Maastricht.

Lay-out: Dré Scheien Data Systems, Valkenburg aan de Geul.

Behoudens uitzondering door de wet gesteld mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht, (c.q. de uitgever, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem (hen/haar) op te treden), niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm, digitale media of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

ISBN 90-805212-1-3

© 1999 J.Silvertant, Maastricht.

Lay-out: Dré Scheien Data Systems, Valkenburg aan de Geul.

Behoudens uitzondering door de wet gesteld mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht, (c.q. de uitgever, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem (hen/haar) op te treden), niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm, digitale media of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

Maar terwijl wij alle recht doen aan de geleerden, die ons voorgesaan zijn, en welker kundigheden onze schreden verlicht hebben, moeten wij hopen, dat men weldra nog iets beters zal doen: zoodanig is ook de voortgang van 's menschen geest dat zij, die na ons koomen zullen, het nog veel beter zullen maaken; dit moet men voorzeeker hopen; want het zijn alleen de onbekwaamheid of de laage eigenbaat die zig alles willen toeigenen.

B.Faujas Saint Fond
Parijs 1796.

— V O O R W O O R D —

Zo'n tweeëneenhalf jaar geleden, in het voorjaar van 1997, werd door ons het veldwerk gestart dat ten grondslag ligt aan het boek dat nu voor U ligt. Het Caestert gangenstelsel strekt zich uit onder het grondgebied van Nederland, Vlaanderen en Wallonië. Er werd juist gekozen voor dit betreffende gangenstelsel omdat reeds lang het vermoeden bestond dat de Caestertgroeve één van de oudste onderaardse bouwsteenontginningen is in het verspreidingsgebied van mergelgroeven tussen Vechmaal en Vijlen. Het vermoeden was gerezen na bestudering van het tot dan toe verzamelde materiaal over Caestert door ons en anderen voor ons. De vele *bergtochten* voorafgaand aan ons onderzoek wekten onze historische nieuwsgierigheid en er werd besloten 'de Caestert' haar geheimen te ontfutselen. Als historici waren we van mening dat een totaalonderzoek wel eens een licht zou kunnen werpen op de vele vragen omtrent de geschiedenis van deze groeve in het bijzonder en de andere gangenstelsels van de Sint Pietersberg in het algemeen. Caestert is inderdaad enig in zijn soort zo blijkt nu na tweeëneenhalf jaar onderzoek. Zo zijn veel nieuwe inzichten verkregen en het beeld omtrent de geschiedenis van het fenomeen bouwsteenwinning in deze streken is enigszins helder geworden door de aanwezige puzzelstukken die het verleden ons heeft achtergelaten bij elkaar te zoeken en pogem in elkaar te passen. De puzzel blijft er echter één met gaten erin. Er ontbreken nog veel stukken en andere stukken lijken in een ander spel thuis te horen. Toch zijn de resultaten van ons onderzoek, naar onze eigen bescheiden mening, zeer de moeite waard. Interessant genoeg in ieder geval om in boekvorm te presenteren. Wij zelf beschouwen dit boek dan ook als een aanzet tot meer. Het Sint Pietersbergonderzoek ondergronds is een grotendeels onbeschreven blad in onze regionale geschiedschrijving. Omvangrijke studies zoals hetgeen hier voor U ligt zijn kostbaar, zowel in tijd, geld als energie. Toch vormen ze een belangrijke bijdrage aan de cultuurhistorische kennis van deze regio in al haar facetten, zelfs wanneer zulks de ondergrond betreft. Cultuurhistorisch erfgoed verdwijnt. Het is een onvermijdelijk proces van het voortschrijden der tijden. Erfgoed dat verloren gaat zonder dat het beschreven is ten behoeve van hen die na ons komen verdwijnt geruisloos onder het stof der eeuwen. In feite verliest het de status van erfgoed. Zo ging het bijvoorbeeld met grote delen van de Sint Pietersberg. Zowel boven-als ondergronds. Het grootste en oudste onderaardse labyrinth ter wereld werd verkwanseld waardoor vijfhonderd jaar Limburgs cultuурgoed in de cementmolens van de ENCI verdween zonder goed beschreven te zijn. Het moge een zegen heten dat het Caestert gangenstelsel in grotendeels authentieke staat bewaard is gebleven. De groeve is een

geschiedenisboek op zich, mits op de juiste wijze gelezen en hetgeen nog rest werpt een licht op hetgeen verloren is gegaan. Een schrale troost. De inhoud van dit boek beweegt zich in het schemergebied tussen de disciplines der cultuurgeschiedenis en die der archeologie, als gevolg waarvan methodologische problemen optreden ten aanzien van de wetenschappelijke letter van de wet die beide disciplines hanteren. De auteurs zijn zich daarvan bewust, maar zien het in dit specifieke geval als noodzaak. Vanuit onze wetenschappelijke integriteit durven we het hier aan om zo nu en dan onorthodox te werk te gaan. Vanzelfsprekend met het in acht nemen van de grootste zorgvuldigheid. Het boek bestaat uit archeologische reconstructies aangevuld met specifieke cultuurhistorische kennis en analyserende beschouwingen. Het feitelijk bronnenmateriaal is sporadisch in kwantiteit. Zo was het reeds en zo lijkt het vooralsnog ook te blijven. Hier spreken veeleer de stenen, die geïnterpreteerd vanuit onze vakmatige expertise als bron fungeren. Het maakt het boek niet minder interessant. Het registreert dat wat er nog is en geeft Caestert bestaansrecht als cultuurhistorisch erfgoed hetgeen weer ruimte creëert voor verder onderzoek. Het zet aan tot meer en wij hopen dat ook anderen door dit boek het initiatief ontplooien en aandurven om ook andere gangenstelsels in een totaalonderzoek onder handen te nemen.

drs Jacquo Silvertant

mr Erik F.M.Rutten

P R E F A C E

JIl y a environ deux ans et demi, au printemps de 1997, nous avons commencé les recherches qui sont à la base du livre que nous vous envoyons ici. Le réseau de couloirs appelé Caestert s'étend sous le territoire des Pays-Bas, de la Flandre et de la Wallonie. On a choisi ce réseau-là parce que, depuis longtemps, la carrière de Caestert était supposée d'être une des plus vieilles exploitations souterraines de pierres dans la zone de diffusion de marnières entre Vechmaal et Vijlen. Cette supposition nous a paru juste après l'étude de notre matériel réuni par nous et par d'autres avant nous. Nos nombreuses promenades dans les carrières préalables à notre étude avaient excité notre curiosité et nous avons décidé d'arracher à "Caestert" ses secrets. Comme historiens, nous étions d'avis qu'une étude complète pourrait éclairer les nombreuses questions à propos de cette carrière en particulier et des autres réseaux de couloirs dans la colline Sint Pietersberg en général. Actuellement, après deux ans et demi de recherches, la carrière de Caestert nous paraît en effet unique en son genre; ainsi nous avons eu beaucoup de nouvelles idées sur l'histoire du phénomène de l'exploitation de pierres dans ces régions en rassemblant les pièces du puzzle existantes qui nous ont été laissées par le passé et que nous avons essayées d'arranger. Pourtant, le puzzle ne sera pas sans trous; beaucoup de pièces manquent encore et d'autres pièces semblent avoir leur place dans un autre jeu. Cependant, les résultats de notre étude valent vraiment la peine selon notre opinion modeste; en tout cas ils sont assez intéressants pour nous de les publier sous forme de livre. Nous considérons ce livre comme un encouragement! L'étude souterraine de la colline Sint Pietersberg est en grande partie une feuille vierge dans notre historiographie régionale; d'amples études comme celle que vous avez devant vous sont coûteuses en matière de temps, d'argent et d'énergie. Cependant, elles contribuent considérablement à la connaissance de l'histoire de la civilisation de toute cette région dans toutes ses facettes, même s'il s'agit des souterrains. L'héritage qui nous vient de notre civilisation disparaît, un processus inévitable à cause de la progression des temps. L'héritage qui se perd sans être décrit au profit de ceux qui viennent après nous disparaît imperceptiblement au cours des siècles. En réalité, l'héritage a souvent disparu déjà: de grandes parties - au sol et au sous-sol - de la colline Sint Pietersberg ont fait le même chemin: le plus grand et plus ancien labyrinthe souterrain au monde a été gaspillé: l'héritage limbourgeois de cinq cents ans a disparu dans les bétonnières de l'ENCI (la première usine néerlandaise de ciment) sans être décrit d'une façon valable. Le maintien d'une grande partie de la carrière Caestert dans son état d'origine peut être considéré comme un triomphe; la carrière est un livre

d'histoire en soi pourvu qu'il soit lu d'une manière correcte; ce qui reste rend clair ce qui a disparu: c'est une pauvre consolation bien sûr. Le contenu de ce livre peut être situé dans l'ombre des disciplines de l'histoire de la civilisation et de celles de l'archéologie. Par la suite des problèmes méthodologiques par rapport à la loi surgissent étant donné que chaque discipline a ses propres règles. Les auteurs en sont conscients tandis que dans ce cas particulier ils les considèrent d'une manière hétérodoxe nécessaire. De toute évidence nous avons travaillé avec la plus grande minutie; le livre se compose de restitutions archéologiques complétées par une connaissance de l'histoire de la civilisation en particulier et des considérations analytiques. Les sources matérielles étaient rares en quantité et tout porte à croire qu'elles le resteront. A ce propos ce sont plutôt les pierres qui selon notre expertise professionnelle se manifestent comme source. Ceci ne rend pas ce livre pour autant moins intéressant: il enregistre tout ce qui reste et il donne à la carrière Caestert le droit de faire figure d'un héritage provenant de l'histoire de notre civilisation. Pour cette raison cette étude ouvre une fenêtre à des recherches plus profondes. Nous espérons que ce livre encouragera d'autres enthousiastes à prendre l'initiative de faire des études dans d'autres carrières et d'en faire une recherche complète.

(Met dank aan Michelle van Deursen en Thei Dols).

FOREWORD

Approximately two-and-a-half years ago, in the spring of 1997, we started the fieldwork which forms the base of the book that lies before you. The Caestert underground quarry-system lies under the territories of the Dutch and Belgian communities of Maastricht, Riemst and Visé. We have chosen this particular quarry-system because we had the suspicion for a long time that the Caestert quarry-system is one of the oldest systems in the spreading regions of the underground quarries between the towns of Vechmaal and Vijlen. This suspicion rose after studying the material we collected before the actual research had begun. This and the many trips we made into the quarry itself, stimulated our historical interest and thus we made the decision to try and reveal the secrets from 'the Caestert'. As historians we had the opinion that an overall research would most probably shine a light on the many questions that exist concerning this quarry-system in particular and the systems of the St.Peter's hillside as a whole. After two-and-a-half years of research it became clear that Caestert is unique in its kind. Many new insights were gained and the view on the history

of the underground quarries in this area became somewhat clear by searching the matching pieces of the jigsaw together. The jigsaw still has gaps in it. Many pieces fail and other ones seem to belong to another game. The results of our research are very interesting though. Interesting enough to present in a book. We ourselves see this book as an example and stimulance to more. Mainly because the research in the underground of the St.Peter's hillside is like a white sheet in our local history. Extended research like ours is expensive, in time, money and energy. It forms a valuable contribution to the knowledge of cultural history in all it's aspects. Even when it concerns that which lies beneath the surface of every-day-life. Heritage vanishes over time. It is an inevitable process of history. Heritage that disappears without being described on behalf of next generations, gets covered by the dust of ages. In fact it loses it's legacy in being heritage at all. Thus the bigger part of the St.Peter's hillside disappeared in the recent past. The biggest and oldest underground labyrinth in the world was sold out, which ment that over fivehundred years of Limburgian heritage became destroyed in the mills of the ENCI cement-factory without being described properly. It may be called a blessing that the Caestert quarry-system survived in it's almost original state of exploitation. The contents of this book is due to the controversy between the disciplines of archeology and that of cultural history and therefore it moves within the twilight zone that lies between the two. As a result problems occur when following the scientific doctrines of both disciplines. The authors are aware of this, but see it as a necessary evil. Regarding our scientific integrity we take the responsibility to follow onorthodox ways without losing track of facts and sources. This book contains archeological reconstructions combined with specific cultural-historical knowledge and analysing disputes. The actual primary sources are very few in kwantity. Thus it was and thus it seems to stay. In this case it's the stones that speak. Interpreted with the expertise we posess they become our main source. The book stays interesting as it is. It registers the things that are still there. It gives the Caestert quarry-system the legacy of cultural heritage and it creates opportunities for future research. It stimulates historical interest and we hope that after reading this book others will take initiative in starting overall surveying research in other quarry-systems.

Maastricht 1999.